

ÓDA BÁRÓCZI HALÁLÁRA.

Közli: *Ferenczi Zoltán.*

Az Erdélyi Muzeum-Egylet könyvtárában újabban Báróczi neve alatt egy ily című füzetecskét találtam: „Jo hazafi Báróczi neve, és munkái fenn maradnak. Kolo'sváronn. Nyomt. a' Réf. Kol. bet. 1811.“

Mivel Beöthy Zsolt „A szépprózai elbeszélés sat.“ cz. műve II. kötete méltóan újította föl legújabban Báróczi emlékezetét, czélszerűnek tartjuk e füzetecske közlését, mely pár évvel Báróczi halála után jelent meg¹⁾ s egyik bizonyítéka annak, hogy Báróczi munkássága s kivált nyelvezetének értéke akkor a legnagyobb dicsőítés tárgya volt.

A füzet, mint láttuk, Kolozsvárt jelent meg. Ha figyelembe vesszük a körülményeket, világos, hogy Kenderesi Mihály volt a kiadója. E férfiúról röviden a következőket jegyezzük meg: a neve volt Felsőszállás-pataki Kenderesi Mihály, szül. 1758. nov. 17, megh. 1824. ápr. 26. Hő pártolója volt a nemzeti nyelvnek, buzgott a kolozsv. színház létesítésében, maga is írt történelmi és verses műveket²⁾ Az erd. muz. könyvtárában találtam tőle két művet: 1. Felső-Szállás-pataki Kenderesi M. Artatlan erköltsü és szelid jó lelkü néhai élete párjának, Balia Rebekának áldott emlékezetére, szerzette. Kolos'váratt. 1802-ben. Ref. coll. bet. 2. Nagy érdemü S. pataki professor Nagy Ferentzhez válaszsza Kenderesi Mihálynak a Kozon és Lysimach aranyokról. Kolo'svaronn. 1812. Állására nézve hunyadmegyei földbirtokos volt s szolgált a guberniumnál. Idézett második műve alá úgy írta magát, mint gubernialis secretarius, viszont így írta magát még 1813-ban is egy Kazinczyhoz intézett

¹⁾ Báróczi megh. 1809. karácson szombatján.

²⁾ L. Moenich és Vutkovics: Magy. írók névtára. Kazinczy Erd. levelei (Abafi-kiad.) 77. l.

levele alá, mely márcz. 20-ról költ.¹⁾ De még ugyanez évben gubernialis consiliariusú lett, világos ez Vályi-Nagy Ferencz egyik ódájából: „Óda Méltóságos Felső-Szállás-Pataki Kenderesi Mihály urnak, Erdélyi Gubernialis Consiliariusnak tiszteletére 1813-ban, (Polyhymnia. 1820. 227. l.) melyben a többek közt azt írja róla: „Véd lettél te, hogy így a Görög és Deák ízlést visszateremtenéd.“²⁾ A görög és deák ízlést tehát kiválóan pártfogolta s valóban Kenderesi az ó-classicai iskola egyik terjesztője és munkása volt. Kenderesi meleg baráti viszonyban állott tehát úgy Vályi Nagy Ferenczcel, mint Kazinczyval. Az utóbbival való viszonyát eléggé bizonyítja nemcsak a már említett, hanem több más levél is, melyek az Abafi-féle Figyelőben jelentek meg. (I. k. és XIX. kötet.) Ezek közül egyikben, mely Déváról, 1813. kelt, aug. 24-ről szól Nagy Ferenczről és Somboriról, azt írván ez utóbbiról, hogy munkái összegyűjtésével foglalkozik. (U. ott. XIX. k. 204—5. l.)³⁾

Ezekből világos, hogy az a Nagy Ferencz tehát, ki az alább közlendő füzetkébe négy sort írt, nem volt más, mint a Homeros akkori nagyhirű fordítója, Vályi Nagy Ferencz és Sombori pedig Sombori László⁴⁾, Kenderesi barátja, ki Virág Benedek és Vályi Nagy F. példájára a classicai versformákat mívelte. Kazinczy róla is megemlékezik több helyt Erdélyi leveleiben s őt Erdély magyar metricusainak triászába sorolja Buczival és Elekes-sel.⁵⁾ Kenderesi és Kazinczy baráti viszonya fejt meg, hogy Kenderesi oly lelkesen szerette a classicai verselést s azt is, hogy Berzsenyi ódáit ismerhették Erdélyben már kiadatásuk előtt, mert Kazinczy Kenderesinek elküldte őket.

Az alább közlendő kis füzetre nézve azt írja Kenderesi Kazinczynak 1813. jun. 26-án, hogy nem ismerte Báróczit. „Életemben

¹⁾ L. e levelet idézve Beöthy: Szépprózai elbeszélés. II. 25. l. Figyelő I. 186. lap-on.

²⁾ Kenderesire 1811-ben is írt egy ódát, mely önállón jelent meg. Egy-e a kettő, mivel ezt nem láttam, nem tudom. (Bevezetés)

³⁾ Kenderesiről még Kaz. Erd. levelek (Abafi kiad.) 76., 78. l. E szerint Hunyad m. főbirája és követe is volt. Ugyanott sok helyt szól róla. Megemlékezik róla pár szép sorban Buczy Emilhez írt költői levelében is

⁴⁾ Sombori emléke cz. a. Sipos Pál ódát írt emlékére. L. Erd. Muz. 1816. V. 127. l.

⁵⁾ L. Erd. levelek. 76. l.

csak magamban tiszteltem őtet, holta után nyilván.¹⁾ Ebből is világos, hogy a kiadás érdeme övé s Nagy F. az ő felkérésére írta 4 sorát.

Mindössze 4 levélnyi az egész füzetke; az „imprimatur“-ról következtetve, 1811. márcz. 15-dike után jelent meg. Virág Benedktől vett jelígeje ez:

A halandóság fia halhatatlan
Érdemek által.

Azután Berzsenyi „Felsőbüki Nagy Pálhoz“ 1807-ben írt ódájából van közölve két versszak:

A köz embernek neve vész magával;
Kints, kevély márvány paloták homályba
Dölnek, el-mulnak, 's heverő Uroknak
Hire enyészik

A Derék nem fél az idők mohától;
A koporsoból ki-tör, és eget nyer:²⁾
Érdemét a jók, 's nemesek, 's jövendő
Századok áldják.

Ez egyszersmind bizonyítéka annak, hogy Berzsenyi költeményei már megjelenésök előtt ismertek voltak. Költeményei ugyanis először 1813-ban adattak ki.

Ezt követi a második lapon Nagy Ferencz köv. 4 sora:

Néked, nem annak lantolok én, ki tsak
Vitéz Ösének nézi, arannyal irtt
Czimjét, heverve; oh nem annak
A ki Hazánk javait tsak éli.

A következő 4 lapon van a tulajdonképeni óda Somboritól „Lantidala Bárotzi emlékezetére“ cz. alatt:

Mint nagy havasnak föbb tetején, mikor
Szél' mérge dul ful, és ama' szálásabb
Tölgy boltozattyát ostromolván
Küszködik a' harag az erővel,
Ing a' temérdek nagy fa derék; az ő

¹⁾ Figyelő, II. 243. l.

²⁾ „Kér“ helyett.

Tág boltya-is mind egybe sodortatik,
 Rettegnek a' kissebb fa szálak
 Vég veszedelmü következtől :
 Már egy felől a' föld reped, a' gyökér
 Kezd megszakadni ; dől, tsikorog, ropog.
 Egy nagy darab helységet el-tép,
 Tul, le-le ront feles élő fákat,
 Illy' pusztulással, 's így leve a' kies
 Erdély kietlen ; a' midön annak el-
 Zuzolta szépségét el-este
 Fellegekig ható Czedrusunknak.
 Halljuk Barátim! már rekedezve fu
 A' sárga rut Váz trombita posta szót,
 B á r o c z i' multának!! meg-edzett
 Volna kinek ne dobogna szive!!!
 Mi, kik Hazánknak hiv fiai vagyunk,
 'S fő füstölésig untalan áldozunk
 Virágos oltárán, Magyar nyelv'
 Mirha felett való füszerével ;
 És kik le-hozták Menyből az ékesen
 Szollást Magyarhoz, 's arra magasztalák,
 Hogy égi z ngéshez hasonló
 Lenne az ő dalalása: és ti
 A' kik meg-áltak tántorodatlanul
 Honnyánk' törésin, hogy maga Nemzeti
 Tulajdonosságát ne lássa
 Veszni, irigy fene mérge által :
 A tiszta Kutföt áldani szüntek-é?
 Éppen nem. A'bol ittatok: a' ma-is
 Zöldellő kertyét szozatunknak
 Ékesíti gyakor öntözéssel.
 P é g á z n a k e g y t s e p r é s z b e s e m e n g e d e z :
 Ebből merittsünk újra fel-éledést ;
 Mert drága gyöngyökkel buzog fel,
 'S Kuttya körül mosolyog virág sor.
 Ki-fogyhatatlan annak az ő vize,
 'S buzgása oly' bö H u n n i a b é r t z e i n ,

Hogy azt minél inkább meritik,
 Annival a' fojamattya bővebb.
 Romába C á t o hogy vive Enniust,
 És talpra kezdett állani nyelv' mive;
 A'nál nagyobb 's szebb győzedelmi
 Pompa nem-is leh tett N e p o sként.
 Nagy győzedelmet hogy ne kiáltanánk
 B á r o t z i n a k mi! mert darabos, magos,
 'S szirtes hegyen tört által utat
 Herkulesi néki türközéssel.
 Innen ki tettzik, mit tehet ösztöne
 Hazát imádo jo fiunak, midön
 Emberkedik homlok töréssel
 Nyelve körül, javítása véget.
 Természetében volt noha rejtve a'
 Gyémánt valóság: nem vala véve még
 Pallérozott vig szeg etekre,
 Mellyeken önn' ragyogása játszik.
 Egy Czedrus el dönt kutfeje' fog tövin,
 Melyből alolrol tsergedezett vala,
 Bővebb vizével már fakadni,
 'S rengeteget ezután nevelni.
Bárotzi nints már! Fenn maradtott Neve
'S Munkái, mindig szép havasi vizek
Fojása-ként fenn léznek, a' mig
A' Magyar érzi mi a' Derékség.¹⁾
 Nyugszik porában [mindazonáltal a
 Hir név ne tudjon sár temetésiről]
 Erdély nagy Országi d' A l e m b e r t
 Nyelv-! éli jobb izüségre nézve.

¹⁾ A derékség szó itt virtus helyett áll. Ismeretes, hogy Baróti Sz. D. Kisded szótárában erénynek fordította, ebből csinálták Kaz. pesi barátai a r é n y - t. Azonban ez nem tetszett Kenderesinek s itt Erdélyben másoknak sem, e helyett Kenderesi a derékség szót ajánlotta. (L. Figyelő II. 243 l. és Kaz. levelei Sipos Pálhoz 33. l.)

Befejezi a füzetet egy pár sor „Az Olvasóhoz“ Kenderesitől:

„Ha Pontyi, vagy Pontyiné!) a' görög lantosok után Horátz' mértékét nem-is érti, s nem-is érzi; úgy azt se tudja meg-betsülni, hogy a' fellyebbiekben minden szó hány Kárátos: tehát őket arra kell útasítani, adják által másnak. A ki tud hozzá érti-is, érzi-is.

Ezen útasítás iránt kéri az értelmes Olvasót

Kenderesi.“

1) Vonatkozás Bessenyei „Philosophus“ára.